

dentes colluuntur. Quod Macer lib. 2. cap. 35.
hiscē versibus confirmat:

*Ore ditū tepidum si contineatur acetum,
Quo sunt decocta radices illius herba,
Dicitur immodicum dentū pacare dolorem.*

Porro *χώνιον*, quod in emboti locum substitui-
mus, *δόντις χώνης* diminutiuum est, signifi-
cat infundibulum.

DE RAUCEDINE VOCIS.

CAPVT LXXXXI.

N*ux*, oleum, frigus capitis, angustia, potus:
Aciponum crudum, faciunt hominem fore rau-
cum.

Sex causæ raucedinis hic recensentur.

Prima, Nux: ea enim cum vehementer exi-
cet, vocem exasperat, gruumque clangoribus si-
milem efficit.

Secunda, Oleum: & maxime quidem, quod
ex immaturis oliuis exprimitur. Huius enim
glutinosa quædam pars, dum in ore continetur,
ad asperam delabitur arteriam, ipsamque diu-
tule in hærendo stringit & exasperat. Omne
præterea oleum in biliosis corporibus prompte
accenditur, quare vocalem sæpe arteriam ipsis
exasperat, raucedinemque parit. Quod oleo
attribuitur hoc in loco, id ipsum etiam de caryi-
no, quod è nucibus conficitur iuglandibus, in-
telligi potest.

*Apor. lib. 1.
Cōmentar. 5.*

Tertia, frigus capitis: ipsum enim caput com-
primit ac stringit: quo fit vt humores, qui sunt
in cerebro, deorsum ad asperam arteriam de-
fluant, eamque immodice humectando rauce-
dinem excitent.

Quarta, anguilla: De ea satis supra, capite 31. dictum est.

Quinta, potus: nimius scilicet, & maxime quidem, si instante nocte atq; hora somni exhibeatur. Asperam enim arteriam immodice rigat & humectat: quæ ex medicorum omnium sententia potissima raucitatis causa est.

Sexta, pomum crudum: quo nomine quilibet fructus crudi intelligendi hoc in loco veniunt. Quatenus enim crudi existunt, phlegmatis generant multitudinem. Quod si immaturi præterea ac styptici fuerint, fauces exasperant, raucedinēque pariunt. Plures causas raucitatis enumerat Auicenna 10.3. Tract. 2. cap. 1.

RHEVMATIS REMEDIA.

CAPVT LXXXII.

Ieiuna, vigila, caleas dape, tuq; labora.

Inspira calidum, modicum bibe, comprime flatum.

Hec bene tu serua, si vis depellere rheuma.

Si fluat ad pectus, dicatur rheuma catharrus:

Si ad fauces, bronchos, si ad nares, esto coryza.

Hic septem enumerantur rheumatis remedia:

Primum, fames, siue ieiunium: per hoc enim ipsius cōsumitur materia. Fames enim, vt aphor. 59. lib. 7. Hippocrates adserit, corpora exsiccat: & hoc quidem ex accidēti. Nam cum fame scimus, si in fame perseueremus, naturalis calor, qui nunquam cessat, pabulo in quod agat destitutus carniū humiditatē exsiccat. Quare rheumatis quoq; materiam concoquendo ac distillantem consumit.

Secundum, vigilia: quæ & ipsa sane cum totum corporis habitum, quemadmodum libro 7. capi-

te

te 6. methodi medend. & comment. 28. libro 2. aphorif. Galenus teftatur, fufficienter exiccent, rheumatis etiam caufam, nempe cerebri humiditates neceffario confumunt, vaporumq; copiã ad caput transmitti prohibent.

Tertium, cibi calidi: præfertim fi à frigida materia *ρεῦμα* initium duxerit. Eam enim cibi calidi concoquunt ac maturant.

Quartum, labor. Hic enim ficuti libr. 2 de diætâ Hippocrates adferit, fuapte natura fuperfludemit. Cuius deinde hanc affert caufam, nempe quod corpus ficer. Corpora enim laborantium calefiunt: quibus calefactis attenuatur & repurgatur id quod in ipsis fuperfluum eft.

Quintum, calidi aëris infpiratio: & maxime quidem, fi ex frigida materia fit rheuma. Ea namque per calidi aëris attractionem incalefcit ac maturatur.

Sextum, moderatio potus: Nam & hæc corpora, perinde ac fames, exiccat: adeoq; rheumatis materiam maturando diflipat atque confumit.

Septimum, cohibitio fiue retentio fpiritus. Ea frigido potiffimum auxiliatur catarrho: frigefactas namque pectoris particulas, Aëtio libro 8. capite 54. teffe, calfacit, materiamq; catharri pituitofam ac frigidam concoquit, difpergit atq; confumit. Galeno lib. 3. cap. 3. de fanitate tuend.

τὸ πνεῦμα ὁ κατὰ τὴν κατὰ ληψίς dicitur. His amplius oportet vt is qui catharrum patitur, caput fuum moderato calore continenter foueat, & à frigore, Boreali præfertim, tueatur: & maxime quidem poft diuinos Auftri flatu. Siquidem caput, vt comment. 2. lib. 3. aphor. Galenus fcriptum reliquit, repletum eft in calida atque hu-

humida austrina constitutione : Frigus autem Septentrionis superueniēs, ceu manus quādam extrinseca capiens ac premens cerebrum, veluti spongiā quādam exprimit illam, quā in ipso continetur, humiditatem. Hāc vero delata alias ad aliū locum, ex ijs qui faciles sunt ad patiendū, multos generat morbos. Minime tamen sub diō solaribusve radijs nudum exponendum est, neq; ad luculentum ignem diutius commorando exalfaciendum. Eo nanque modo rheumata augentur. Multam quoq; ciborum ingestionem, praesertim vaporosorum, ac vini potum fugiat : imo vero quod fieri potest, famem ac sitim toleret. Caueat etiam à potū aquae glacialis ac nivalis, praeterea supinum decubitus vitet, ne peccans humor in posteriorē partem & dorsalem medullam deferatur. Ea enim pars cum manifesto careat meatu, quo materia excernatur, periculum est, ne ad nervos penetrans convulsionem aut paralyfin generet. Somnum item fugiat diurnum, quantumcunque potest vigilet : quoniam est radix curae. Hāc fere Rhazes libro 9. cap. 14. ad Almasorem, & Auicenna 5. 3. tractat. 1. cap. 13.

Ultimi duo versus differentiam inter catarrhum, branchon, & coryzam continent. Rheuma autem nomen est generale ad quemlibet materiae defluxum *ῥέμα*, quod est, fluo. Eius species siue membra sunt catarrhus, & coryza, de quibus supra cap. 3.

Porro rheumatis generatio imbrium generationi similis est, quemadmodum lib. 2. de partib. animalium, cap. 7. Aristoteles docet. Cum enim ex terra vapor exhalat efferturq; in sublime à calo-

lore, vbi supernum aërem subierit frigidum, consistit: denuo in aquam propter refrigerationem conuertitur, atq; in terram defluit. Fluxiones etiam sic ex capite oriuntur, in ijs corporibus quibus cerebrum frigidius est, quam temperamentum modicum postulet. Cum enim alimentum per venas sursum respirat, vbi excrementum ob eius loci vim refrigeratum est, fluxiones pituitæ, sanieq; mouet. Hactenus Aristoteles.

DE CVRATIONE FISTVLÆ,
CAPVT LXXXIII.

Auripigmentum, sulphur miscere memento.
*Hic decet apponi calcem, coniunge saponi.
Quattuor hac misce, commixtis quattuor istis
Fistula curatur, quater ex his si repleatur.*

Medicamentum hoc in loco pro fistulæ curatione describitur longe optimum: quod (vt præter quotidianam experientiam, recentiorum fere omnium scripta testantur) neminem vnquam fefellit: Nempe vt fistulis infundenda collyria, siue penicilla ex auripigmento, hoc est, arsenico, sulphure, calce, & sapone commisceantur. His enim omnibus insignis quædam inest erodendi, exiccandi, discutiendi, abstergendi, & emundandi facultas: quæ ad fistulæ curationem cum primis necessaria est.

Auripigmentum siue arsenicum facultatis est causticæ siue vrentis, idq; tam cōbustum, quam vstionis expers. Discutit, attrahit, erodit, consumit & emundat. Crustas cum vehementi vredine & violento morsu excitat. Reprimit quæ crescunt, & capillos euellit. Quod vero sublimatum est, cancrum, lupum, esthiomenon, noli me

tangere, fistulam, & omnes tales pessimos morbos prima die occidit & extirpat.

Sulphur substantia tenue est, calfaciendi & ipsum vim obtinet, celeriter concoquit, attrahit, detergit & discutit.

Calx omnis cōmuniter habet feruidam vim, erodit, vrit, & igniū modo crustas inducit. Calx vero in aqua elota absque morfu desiccatur: ac si bis terque aut amplius abluta fuerit, plane mordacitatis expers constituitur, ac strenue absque mordacitate exiccat.

Sapo, qui Græcis etiā *σμήγμα* dicitur, est pingue illud album siue nigrum, quo vestes mulierculæ lauant, abstergunt & emundant. Calfacit quidem & desiccatur, sed reliquis paulo remissius. Aprissimus est ad emolliēdos tumores in *σπίδον* induratos. Q. Serenus Samonicus prima longa extulit cap. 1.

Attrito sapone genas purgare memento.

Porro fistula (quæ Græcis *σύνειξ* nominatur) artus oblongusq; & callosus est sinus, aliquatenus indolens, assidue & periodice, id est, secundum diuersa tempora siue lunationes, vt vocant, fluens. Hic magna parte ex abscessibus parum, dextre curatis oritur, sed & ex aliis nonnunquam vlcerum generibus ac sinubus perperam curatis, nascitur. Hæc autem nomen accepit ab arundinearum fistularum tralatione: quandoquidē in eis cauitas quædam deprehenditur, arundinū cauitatibus similis. Plura Cornelius Celsus lib. 5. cap. 8. Paulus Ægineta lib. 6. cap. 77. Auicenna 4. 4. tract. 3. cap. 11. & Ioannes Tagaultius lib. 3. chirurg. instit. cap. 18.

D E

BONA VALETUDINE. 315
DE DOLORIBVS CAPITIS.
CAPVT LXXXIV.

*Si capitis dolor est ex potu, lymphæ libatur:
Ex potu nimio nam febris acuta creatur.
Si vertex capitis, vel frons æstu tribulentur.
Tempora fronsq; simul moderate sæpe fricentur,
Morella cocta nec non calida q; lauentur,
Istud enim credunt capitis prodesse dolori.*

Duo hic traduntur remedia doloris capitis.

Primum, si cuiquam ex nimio vini, vel alterius cuiuslibet liquoris inebriantis potu dolor accidat capitis, vt is in potu aqua vratur frigida. Ea namque frigiditate ac crassitudine sua impedit, ne fumi ex eiusmodi potu sursum euecti cerebrum petant ac lædant.

Secundum, si cuiquam vertex capitis, siue frons nimio calore æstuet, vt ei tempora & frons moderate primum fricentur, ac calida deinde aqua decoctionis morellæ lauentur.

Porro Morella, siue Maurella, vt diserit admodum Ianus Cornarius in cap. 34. lib. 2. Macri exponit, dicitur solatrum Officinis appellatū, ob atrum acinorum colorem Mauros referentem. Græci *σολύριον καπνίον*, Latini vero Solanum vocant hortense. Notum est omnibus, vtunturque illo ad omnia ea quæ refrigerari adstringiq; possulant: potest enim hæc duo ordine secundo, Galeno lib. 8. cap. 144. de simpl. med. facultat. teste. Folia per se trita & imposita, capitis dolores sanant. Dioscorides lib. 4. cap. 71.

In quibusdam exemplaribus hi versus contra fluxum ventris subiiciuntur.

243

*Qui fluxum pateris, si non eaeas, morieris,
Concubitum, nimium potum, cum frigore motum.*

DE QVATVOR ANNI temporibus.

CAPVT LXXXV.

Temporis a suis ieiunia corpora siccant,
*Quolibet in mense & confert Vomitus, quoque
purgat*

*Humores nocuos, stomachus quos continet intus.
Ver, Autumnus, Hyems, Aestas dominantur in anno.
Tempore vernali calidusq, aer madidusq,
Et nullum tempus melius est Phlebotomia.
Vfus tunc homini Veneris confert moderatus,
Corporis & motus, ventrisq, solutio, sudor,
Balnea, purgent ut tunc corpora per medicinas.
Aestas more calet sicca, & noscatur in illa
Tunc quoq, praecipue cholera rubram dominari,
Humida frigida fercula dentur, si Venus extra,
Balnea non profuunt, sint rara phlebotomia,
Vtilis est requies, sit cum moderamine potus.*

Plurima hisce versibus comprehenduntur.

Ac *primum* quidem, quod ieiunia corpus per
aetatem validissime exiccent. Aestas enim cum
calida sit ac sicca, necessario talem etiam vin,
nempe calidam & siccam in corpore exercet. Cu-
tem igitur efficit rariore, poros aperit, sudoreq;
elicit, quo fit, vt humoribus large discussis ac
consumptis corpus vehementer exicctetur. Super-
ueniente autē insuper & ieiunio, magis omnino
exarefieri necesse est. Naturalis siquidem calor,
vt cap. 82. ostendimus, humido destitutus cibali
in propriam agit carniū humiditatē, ipsamq;
exhaurit & exiccat: Fames enim corpora siccant.

Secum.

Secundum, quod vomitus singulis mensibus semel aut bis prouocatus, plurimum tuendæ sanitati adferat emolumenti. Ventriculum enim à bile & pituita cæterisq; prauis ac vitiosis humoribus, quibus grauatus fuit, exonerat. Atque hoc quidem de Hippocratis consilio constat. Nam in libro de salubri diæta ita scriptum reliquit: Melius est, vt is qui singulis mensibus vomere consuevit, continuo biduo hoc agat, quam interpositis quindecim diebus: ita enim secundus dies prioris reliquias extrudit. Quæ quidem sententia in libro etiam de insomniis repetitur. Galenus quoque libro 5. de vsu partium, cap. 4. hanc Hippocratis sententiam his confirmat verbis: Recte igitur veteres medici vomitus à cibis in singulos menses, repeti præcipiebant, alii quidem semel, alii vero bis. Omnes autem hi qualitates ipsas eo casu comedendorum acres atque absterforias deligendas suadent, vt pituita omnis è ventriculo purgetur: neque prauo succo corpus adficiatur. De hoc nonnihil etiam supra, cap. 15. Cur vero arte vomitum interdum moliri oporteat, Auicenna 4.1. cap. 13. hanc potissimum adsignat causam. Nempe quod ventriculo à natura nihil ordinatum sit, quo irritante sua sponte expurgari queat: sicuti intestinis flaua bilis: quæ descendens ipsa facile & abstergit & emundat. Idem eodem in loco quamplurima etiam vomitus recenset commoda, siquidem recte fiat, & vomens suapte natura facile ferat.

Ac primum quidem, quod capitis grauitatem tollat: idque maxime, si ex humorum ac vaporum multitudine è ventriculo ac membris inferioribus sursum vergente contracta sit. Si vero à pro-

proprio ipsius cerebri fuerit nocumento, ab eo cauendum, vt qui grauitatē augere magis soleat.

Secundum, quod visus aciem subtiliorem reddat: præsertim si visus ob vaporum copiam ē ventriculo sursum ascendente obscuratus fuerit: alias enim offendit potius.

Tertium, quod nauseosam auferat satietatem: humorem enim in ventriculi spatio innatantem ac nauseam excitantem euacuat.

Quartum, quod illi etiam, ad cuius ventriculū, flaua bilis confluens cibum corrumpit, egregie opituletur: eam enim per superiora exturbat.

Quintum, quod stomachi subuersionem atque abominationem ex pinguium ac dulcium alimentorum esu contractam submoueat.

Sextum, quod *ἀνοξεία* id est, appetentiæ amissionem, & corruptum ipsius ventriculi desiderium, quo nimirum acria solum, aut acida, aut pontica appetuntur, curet. Vomitus namque eiusmodi affectionum causas omnes remouet: remotis vero causis, effectus quoque tolli necesse est.

Septimum, quod corporis ex humorum redundantia lassitudini cōueniat, euacuata enim materia, vires corporis omnes leuantur & recreantur.

Octauum, quod renum ac vesicæ vlceribus succurrat: materiam namque eo corruentem ad oppositam abducit partem.

Nonum, quod lepræ auxilietur: & maxime quidem, si cum vehementi vomitio, quale veratrū cum primis existit, eliciatur. Hoc enim lepræ materiam eradicatu difficilem ē remotis locis subducit. Quinetiam primæ cōcoctionis errata corrigit:

rigit: quo fit vt & reliquæ concoctiones abfolu-
tiores fiant. Lepræ enim origo eft ex concocto-
riæ facultatis corruptione.

Decimum, quod corporis colorem ex vitiofo
aliquo humore deprauatum emendet: ipfum e-
nim à cute alio deriuat.

Vndecimum, quod epilepfiam ex vëtriculi cum
cerebro fymphathia obortam curet: humorem e-
nim, cuius euaporatione epilepfia accidebat, è
ventriculo expellit.

Duodecimum, quod ictero, illi præfertim qui ab
obstructionibus initium ducit, medeatur: vehe-
mentiore fiquidem vomendi conamine obftru-
ctionum materiæ à locis, quos obfidebant, auer-
tuntur. Ad hæc materia etiã pituitofa, quæ eiuf-
modi fere parit obftructiones, vomitu educitur.

Decimumtertium, quod afthmati fubueniat:
caufam eius antecedentem tollit. *Quin* thora-
cem etiam ac pulmonem calefaciendo fuperflui-
tates abfumit, vnde afthma gignebatur.

Decimumquartum, quod tremorẽ atq; paraly-
fin curet: harũ enim passionũ materiam aufert.

Decimumquintum, quod magna & nigra vlce-
ra in extremis partibus, & imperiginem (mate-
riam diuertendo) curet.

Quamquam vero vomitus rite prouocatus di-
storum commodorum omnium fit autor, cauend-
um tamen vnice erit, ne is qui valere & fene-
fcere volet, vomitũ quotidianum habeat. Nam
eius frequentia afiduusq; vfus ftomachum fen-
tinam & lacunam facit omnium fuperfluitatũ.
Præterea furditatem etiam inducit, vifui obeft,
thoracis pulmonisq; venas difrumpit, nocet den-
tibus & doloribus capitis, maxime fi nõ ex ven-
triculi

triculi vitio orti sint. Cæterum in eliciendo vomitu summa diligentia considerandum medico, qui ad vomendum faciles, quiq; difficiles futuri sint. Difficulus enim vomentes ad vomitiones non sunt cogendi, sed per inferiora potius purgandi. Difficulus enim vomentibus, ubi eos ad vomendum vñseris, venarum quæ in thorace sunt ruptionis periculum imminet. Difficiles autem & inepti ad vomendum sunt mediocriter carnosì, & angusto thorace præditi. Contra vero faciles & idonei, qui tenues gracilesque natura sunt, & amplum obtinent thoracem. Quæ singula Hippocrates libro 4. aphor. 6. & 7. ita scribens confirmat: Graciles & ad vomendum faciles, per superiora purgare conuenit: qui vero ad vomendum difficiles sunt, & mediocriter carnosì, hos per inferiora purgare oportet. Tempus vomitioni aptissimum est æstas, utpote in qua biliosi potissimum humores generantur, qui facile sursum feruntur, & per vomitum sine negotio eiiciuntur. Quod Hippocrates etiam libro 4. aphorismo 4. ita scribens confirmat: Æstate quidem superiores magis ventres, hyeme autem inferiores medicamentis purgare conuenit. Neq; obstat quod Hippocrates in libro de diæta salubri, aphorismo 15. contrarium adstruere videatur, sex hybernis mensibus vomere vtile esse tradens: & Celsus libro 1. capite 3. vomitum vtiliorem hyeme quam æstate esse scribat: quod uterq; in iis locis de pituitæ vacatione, quæ citra purgantia medicamenta fit, loquatur. Quando enim hyeme in ventriculo pituita generatur, necesse est ut illam vomitibus expurgemus. Verum vniuersum corpus si purgare instituamus, æstate

æstate per superiorem ventrem, hyeme per inferiorem; vt est in aphorismis relatum, purgabimus. Quid multa? vniuersum corpus æstate per superiora & vomitum magis purgandum: hyeme vero per inferiora. Pituitam vero in ventriculo tantum coaceruatam hyeme vomitu eiicere nihil prohibet, imo plurimum confert. Porro quid ex eis quæ per vomitum quouis tempore eiiciuntur prædicere liceat, Hippocrates libro secundo prognost. aphor. 38. & sequentibus, & post eum in suis commentariis Galenus abunde docuerunt. Lege plura apud Leonhardum Fuchsum lib. 2. Sect. 5. cap. 25. Institut. medic.

Tertium ex iis quæ in præscriptis notantur veribus est, quod quatuor sint anni tempora, Ver scilicet, Æstas, Autumnus, & Hyems. Et inter hæc Ver, licet per se sit omnis excessus plane in medio, quemadmodum libro primo de temperamentis, capite septimo Galenus testatur: respectu tamen habito ad reliqua tempora, calidum dicitur ac humidum. Hoc tempus sanguini mittendo accommodatissimum est: siquidem æquale est, atque adeo neq; nimis calidum neq; supermodum frigidum: vt rectissime ab Hippocrate libro septimo aphorism. 54. dictum sit: Quibus sanguinem à venis detrahere confert, iis vere sanguinem mittere prodest. Hoc item tempore sanguis in corporibus augetur. Conuenit autem vt in vere ad imminuendam repletionem, Venus, motus, ventris solutio, sudor, & balnea sint moderata. Hoc etiam tempus, vt lib. 6. apho. 47. Hippocrates testatur, aptum est corporis purgationi, quæ fit per medicamenta.

Quartum, quod æstas calfaciat atq; exiccet, ac
X pro-

proinde flaua bilis, quæ calida & sicca est, per ipsam in corporibus augeatur. Ad moderandam igitur *δυσρροΐαν*, quæ corporibus ratione temporis accedit, alimentis vtendum est frigidis ac humidis: abstinendum à Venere & crebris balneis. Nam & hæc exsiccant. Et nisi necessitas cogat, rara sit phlebotomia. Sit quies & paucus motus: quies enim humectat, motus exsiccat. Potu vtendum moderato, præsertim frigido: superfluam namque frigidi potus sumptionem corporum apertionem subita nonnunquam corporis infrigidatio, vel paralytis, siue laxitas membrorum, aut repentina mors consequitur. De anni temporibus plura diximus supra, capite decimonono & quinquagesimosexto.

DE NUMERO OSSIVM,
dentium, & venarum in humano corpore.

CAPVT LXXXVI.

Ossibus ex denis bis centenisque nouenis,
Constat homo, denis biis dentibus & duodenis,
Ex ter centenis decies sex quinquæque venis.

Traditur hoc in loco, quot in vniuersum sint ossa, dentes ac venæ humani corporis. Ossa quidem sunt è semine, cum id quod est crassissimum à calido vrente induratur, sicut lapides coquuntur à calido vrente. Sunt autem ossa veluti truncus sustinens reliquum corpus. De horum numero hand parua inter ipsos artis Medicæ scriptores dissensio est. Hic enim ducenta ea esse & nouendecim asseritur. Ioannes Taualtius excellentissimus nostri æui medicus, du-